

Уламок снаряда: роман

КУПИТИ

Про книгу

1914 рік. Двоє молодят, Поль та Елізабет, закохалися одне в одного і доволі швидко побралися. А коли приїхали в садибу молодої дружини й увійшли до раніше замкненої кімнати матері Елізабет, то побачили її портрет у повний зріст. Виявилося, що зображена на ньому графиня д'Андевілль колись давно убила батька Поля, коли той зі своїм тоді неповнолітнім сином опинився у лісі неподалік звідси. Залишатися з донькою убивці було несила, але перемогла допитливість дізнатися, що ж насправді сталося в його дитинстві. Аж тут оголошують загальну мобілізацію, і капрал Дельроз вирушає на війну, де зустрічає... Арсена Люпена.

МОРИС
ЛЕБЛАН

Уламок снаряда

МОРИС ЛЕБЛАН

Леблан Моріс
Уламок снаряда : роман / М. Леблан ; пер. з франц. Наталії Дульнєвої. — Тернопіль :
Видавництво Богдан, 2025. — 232 с.

ISBN 978-966-10-3374-2

© Н. Дульнєва, переклад, 2024
© Видавництво Богдан, виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2025

Maurice Leblanc, 1915
L'île aux Trente-cercueils

Переклала з французької Дульнєва Наталія

1914 рік. Двоє молодят, Поль та Елізабет, закохалися одне в одного і доволі швидко
побралися. А коли приїхали в садибу молодої дружини й увійшли до раніше замкненої
кімнати матері Елізабет, то побачили її портрет у повний зріст. Виявилося, що
зображена на ньому графиня д'Андевілль колись давно убила батька Поля, коли той зі
своїм тоді неповнолітнім сином опинився у лісі неподалік звідси. Залишатися з
донькою убивці було несила, але перемогла допитливість дізнатися, що ж насправді
сталося в його дитинстві. Аж тут оголошують загальну мобілізацію, і капрал Дельроз
вирушає на війну, де зустрічає... Арсена Люпена.

Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

Частина перша

Розділ перший.

Як було скоєно злочин

— Уявіть, що колись я опинився з ним віч-на-віч, просто на території Франції!

Елізабет поглянула на Поля Дельроза з ніжним виразом обличчя жінки, яка нещодавно вийшла заміж і захоплюється будь-яким словом свого коханого.

— Ви бачили Вільгельма II у Франції? — поцікавилася вона.

— Я бачив його на власні очі, й не можу забути жодної анінайменшої обставини цієї зустрічі. Хоча з того моменту минуло багато часу...

Він заговорив із раптовою серйозністю, ніби цей спогад пробудив у його пам'яті найгнітючіші думки. Елізабет попросила чоловіка:

— Полю, розкажіть мені про це детальніше, гаразд?

— Звісно ж, я вам розповім, — сказав він. — До того ж, хоча у ті часи я був іще дитиною, ця подія настільки трагічно переплелася з моїм життям, що я не можу не довірити вам усіх її подробиць.

Вони зійшли з потяга, який зупинився на станції Корвіньї, кінцевому пункті місцевої залізничної лінії, що починалася від столиці, перетинала долину ріки Лізерон¹ і закінчувалася за шість льє до кордону біля маленького лотаринзького міста, яке Вобан² оточив, як він писав у своїх «Мемуарах», «найдосконалішими равелінами, які лишень можна собі уявити».

На вокзалі було надзвичайно людно. Впадала у вічі величезна кількість солдатів та офіцерів. Безліч подорожніх — сімей буржуа, селян, робітників, відпочивальників із сусідніх курортних містечок — для яких Корвіньї слугував транспортним вузлом, юрмилися на пероні посеред купи багажу і пакунків, очікуючи чергового потяга до столиці.

Це був останній четвер липня³, наступного дня мали оголосити мобілізацію. Елізабет занепокоєно притулилася до чоловіка.

— Ох! Полю, — сказала вона, затремтівши, — хоч би не було війни!..

— Війна? Що за дивна ідея!

— Але всі ці люди, які виїжджають, усі ці сім'ї, які намагаються поїхати подалі від кордону...

— Це ще нічого не доводить...

— Ні, але ж ви нещодавно читали про це у газетах. Новини дуже лихі. Німеччина готується до війни. Вона все обдумала заздалегідь... Ах! Полю, а якщо нам доведеться розлучитися!.. І потім, я вже нічого не знатиму про вас... і потім, якщо вас поранять... і потім, якщо...

Він стиснув її руку.

— Не бійтеся, Елізабет. Нічого такого не станеться. Щоб розпочалася війна, хтось має її оголосити. Що за божевільний, одіозний злочинець, посміє зараз узяти на себе таке огидне рішення!

— Я не боюся, — сказала вона, — і я навіть впевнена, що була б дуже мужньою, якби вам довелося піти на війну. Тільки... тільки, щодо нас це було б жорстокіше, ніж щодо багатьох інших. Лише подумайте, мій любий, ми одружилися лише сьогодні вранці.

При згадці про цей зовсім недавній шлюб вона відчула велику та глибоку радість, і її гарне біленьке обличчя, оточене ореолом золотих кучерів, освітилося ясною довірливою усмішкою. Вона прошепотіла:

— Ми одружилися сьогодні вранці, Полю... Отже, ви розумієте, як мало щастя я поки що зазнала.

Раптом увесь натовп зворохобився. Всі подалися до виходу з вокзалу. Там генерал у супроводі двох старших офіцерів прямував до свого автомобіля. Залунала військова музика: по Вокзальній вулиці промарширував батальйон єгерської піхоти ⁴. За ними простувала, очолювана артилеристами, кавалькада з шістнадцятьох коней, що тягнули величезну гармату, силует якої, попри громіздкий лафет, здавався дуже легким завдяки надзвичайній довжині ствола. А ще далі сунула черeda волів.

Полю не вдалося знайти носія, тож він стояв на тротуарі з двома дорожніми торбами в руках, коли чоловік у шкіряних гетрах, одягнений у великі зелені оксамитові бриджі та мисливську куртку з роговими ґудзиками, підійшов до нього і, знявши шапку, промовив:

— Месьє Поль Дельроз, чи не так? Я управитель замку...

У нього було енергійне та відверте обличчя, шкіра загрубіла від сонця й холоду, сиве волосся і той дещо суворий вигляд, який іноді мають старі слуги, коли їхня посада передбачає повну незалежність. Вже сімнадцять років він жив у маєтку графа д'Андевілля, батька

Елізабет, — величезному володінні Орнекен, розташованому неподалік від Корвіньї, й управляв ним.

— О, то це ви, Жероме, — вигукнув Поль. — Дуже добре. Бачу, ви отримали листа від графа д'Андевілля. А наші слуги вже прибули?

— Усі троє прибули сьогодні вранці, месьє, і вони трохи допомогли нам із дружиною навести лад у замку, щоб гідно прийняти месьє та мадам.

Він окремо привітав Елізабет, яка сказала:

— Отже, ви впізнаєте мене, Жероме? Так давно я тут не була!

— Мадемуазель Елізабет було чотири роки, коли вона поїхала. Для моєї дружини і для мене було гірко дізнатися, що ані мадемуазель не повернеться до замку... ані монсеньйор граф. Це все через спогади про його бідну померлу дружину. А що, монсеньйор граф не завітає сюди хоч ненадовго цього року?

— Ні, Жероме, я так не думаю. Незважаючи на те, що минуло стільки років, мій батько все ще дуже сумує.

Жером узяв торби і поклав їх у ландо, замовлене в Корвіньї, яке мало їхати першим. Щодо великого багажу, то управитель мав намір забрати його пізніше на візку з ферми. Погода була чудова, і з цієї причини верх ландо був відкинутий. Поль із дружиною усілися.

— Дорога не дуже довга, — сказав управитель. — Чотири льє... Але вона йде вгору.

— А в якому стані замок? Він хоч трохи придатний для проживання? — спитав Поль.

— Аякже! Правда, цей замок довго не був заселений, але месьє усе побачить. Ми зробили що тільки могли. Дружина така рада, що господарі приїхали!.. Вона зустріне мадам і месьє при вході. Я попередив її, що месьє і мадам будуть там о шостій тридцять, чи о сьомій...

Коли ландо від'їхало від вокзалу, Поль сказав дружині:

— Хороший чоловік, цей управитель. Але він не з тих, кому вдається часто поспілкуватися з ким-небудь. Він якийсь пригальмований...

Дорога круто підіймалася на висоти Корвіньї. У місті вона слугувала головною магістраллю, проходячи по центру між подвійним рядом великих магазинів, дрібних крамниць, громадських установ і готелів. Іноді зустрічалися незвичні для цієї тихої провінції натовпи. Потім

дорога стала спускатися донизу, минаючи старовинні бастіони Вобана. Далі вона з невеликими поворотами перетинала долину, праворуч і ліворуч якої домінували два форти — Маленький і Великий Йонаси.

Їдучи звивистою дорогою, що петляла серед вівса та пшениці, під тінистими арками, утвореними рядами тополь, Поль Дельроз знову повернувся до історії зі свого дитинства, яку обіцяв розповісти Елізабет.

— Як я вже казав вам, Елізабет, ця історія пов'язана з жахливими подіями, і настільки тісно, що вона стала в моїй пам'яті єдиним цілим із цією трагедією. Про цю драматичну подію багато торочили у ті часи. Ваш батько, який, як вам відомо, був другом мого батька, дізнався про неї з газет. Якщо він вам нічого не розповідав, то це було на моє прохання, оскільки я хотів бути першим, хто розповість вам про ці речі... такі болісні для мене.

Їхні руки поєдналися. Поль знав, що кожна його фразу дружина сприйматиме зі щирим співчуттям. Трохи помовчавши, він продовжив:

— Мій батько був одним із тих людей, які викликають симпатію, навіть прихильність у всіх, хто з ним спілкувався. Він був щедрою людиною, палким ентузіастом, був сповнений душевного благородства та гарного гумору, завжди радіючи усім добрим справам і прекрасним речам; він любив життя і насолоджувався ним із якимось поспіхом. У сімдесятому році, будучи добровольцем, заслужив на полі бою нашивки лейтенанта. Героїчне життя солдата настільки відповідало його натурі, що він завербувався вдруге, щоб воювати у Тонкінській затоці⁵, а потім утретє, при підкоренні Мадагаскару⁶. З останньої кампанії батько повернувся у чині капітана і навіть став кавалером ордена Почесного легіону. Він відразу ж одружився. Через шість років став удівцем.

Коли моя мати померла, мені не було й чотирьох літ. Батько завжди оточував мене ніжністю, і вона зробилася ще дужчою, оскільки смерть дружини жорстоко вразила його. Він сам намагався керувати моєю освітою. З фізичної точки зору зробив усе можливе, щоб розвинути мою підготовку і зліпити з мене сильного і мужнього хлопця. Щоліта ми їздили на море, а взимку — у засніжені та вкриті льодом гори Савої. Я любив його всім серцем. Навіть сьогодні не можу думати про нього, не відчуваючи палкої любові.

Коли мені виповнилося одинадцять років, ми з ним вирушили у подорож Францією. Цю мандрівку він довго відкладав, тому що бажав, аби ми зробили це вкупі, а я досяг саме того віку, коли міг би повністю збагнути значення цієї подорожі. Це було своєрідним паломництвом до тих самих місць і дорогами, де він колись воював у ті страшні роки.

Його оповіді про ті битви, що закінчилися найжахливішою національною катастрофою, залишили у моїй душі глибокі враження. На берегах Луари, на рівнинах Шампані, у долині Вогезів, а особливо у селищах Ельзасу я проливав сльози і бачив, як такі самі сльози котяться по батькових щоках! З якими наївними сподіваннями я увесь тремтів, слухаючи його слова, сповнені надії!

— Полю, — казав він мені, — не сумніваюся, що одного дня ти опинишся віч-на-віч із тим самим ворогом, з яким і я бився. Відтепер, попри всі гарні балачки про умиротворення, які ти ще можеш почути, не переставай ненавидіти цього ворога з усією ненавистю, на яку лишень ти здатен. Що б там не казали, він залишається варваром, гордовитим хижаком, що жадає крові та здобичі. Він уже нас розчавив одного разу, і він не заспокоїться, поки не розчавить нас знову й остаточно. У цей день, Полю, згадай кожен наш крок, який ми пройшли тут разом. Шлях, яким підеш ти, — я впевнений — буде шляхом перемоги. Але не забувай ані на хвилину цих назв, Полю, і нехай радість тріумфу ніколи не зітре їх із твоєї пам'яті — цих назв, які бринять болем і приниженням: Фрешвіллер, Марс-ля-Тур, Сен-Пріва² та багато інших! Не забувай про них, Полю...

Потім він усміхнувся і додав:

— Проте, чого я маю хвилюватися? Він сам, цей ворог, нестиме усю відповідальність за розпалювання ненависті у серцях тих, хто забув, і тих, хто ще з ним не зустрічався. Хіба він може змінитися? Ти побачиш, Полю, ти ще побачиш. Все, що тобі кажу, не може передати усієї жахливої реальності. Це не люди, це монстри.

Поль Дельроз замовк. Дружина запитала його трохи сором'язливо:

— Вважаєте, що ваш батько абсолютно не мав рації?

— Можливо, на батька впливали спогади, які були ще надто свіжі. Я багато подорожував Німеччиною, навіть жив там, і вважаю, що настрої людей у цій країні вже не такі, як раніше. До того ж, зізнаюся,

мені іноді важко збагнути слова мого батька... Проте... проте вони мене дуже часто непокоять. А на додаток те, що сталося потім... це було так дивно!

Ландо сповільнило хід. Дорога плавно піднімалася на один із пагорбів, що височіли над долиною Лізерону. Сонце схилялося над Корвіньї. Назустріч їхав диліжанс, навантажений багажем, потім два автомобілі, переповнені мандрівниками та їхніми валізами. А полем проскакав кавалерійський загін.

— Пройдімося, — запропонував Поль Дельроз.

Вони вийшли і пішли услід за ландо. Поль продовжив свою розповідь:

— Те, що маю розповісти вам, Елізабет, постає в моїй пам'яті у вигляді окремих, але дуже точних подробиць, які виринають ніби з густого туману, де я майже нічого не можу розрізнити. Я заледве пригадую, що якась частина нашої подорожі була завершена, і ми мали їхати зі Страсбурга у бік Шварцвальду³. Чому ми змінили свій маршрут? Я не знаю. Пригадую лишень, що одного ранку ми сіли на вокзалі Страсбурга у потяг, який прямував до Вогезів... так, справді, до Вогезів. Батько все читав і перечитував листа, котрого щойно отримав і котрий, здавалося, його втішив. Можливо, цей лист змінив його плани? Цього не знаю. Дорогою ми пообідали. Була спека, яка віщує грозу, і я заснув. Тож запам'ятав лише головну площу маленького німецького містечка, де ми взяли напрокат два велосипеди, залишивши валізи у камері схову... І тоді... як це все заплутано!.. ми їхали через якісь місця, щодо яких у мене взагалі не залишилося жодних вражень. В якийсь момент батько сказав мені: «Дивись, Полю, ми переходимо кордон... ось ми знову у Франції...».

Пізніше — через скільки ж це було часу?.. — він зупинився, щоб запитати дорогу у селянина, який показав йому короткий шлях через ліс. Але що це був за шлях? І який був напрямок? У моєму мозку щодо цього залишилася якась непроникна темрява, де мої думки та згадки просто поховані.

Раптом ця темрява розсіюється і я бачу, — просто з дивовижною чіткістю — галявину, високі дерева, мох, схожий на оксамит, і стару каплицю. Увесь цей пейзаж великими і все помітнішими краплями став заливати дощ, і батько сказав мені: «Сховаймося, Полю».

Його голос, він і досі лунає в моїй голові! Ось я опиняюся біля цієї маленької каплиці з позеленілими від вогкості стінами! Позаду, трохи вище нас, лежить дах хору, і ми ставимо в це укриття свої велосипеди. І саме тоді зсередини каплиці до нас долинули звуки розмови, а ще ми почули скрипіння дверей, що відсувалися вбік.

Хтось вийшов і сказав німецькою: «Тут нікого немає. Потрібно поспішати».

У цей самий момент ми обходили каплицю з наміром увійти через ці двері, і сталося так, що мій батько, котрий ішов першим, раптом опинився перед чоловіком, який, вочевидь, і розмовляв німецькою.

Вони обоє зробили однаковий відрух; незнайомець виглядав дуже пригніченим цією зустріччю, а мій батько — надзвичайно приголомшеним. Може, секунду чи дві вони стояли нерухомо один навпроти одного. Я почув, як батько прошепотів: «Як це можливо? Імператор...».

Я сам був здивований цими словами, але оскільки часто бачив портрет кайзера, то не міг сумніватися: чоловік, який стояв там, перед нами, був ніким іншим, як самим імператором Німеччини.

Імператор Німеччини у Франції! Чоловік швидко опустил голову, а потім підняв аж до похилених полів свого капелюха комір широкого оксамитового плаща. Він обернув голову в бік каплиці. Звідти вийшла жінка, а за нею якийсь чоловік, на якого я ледь глипнув, — це був хтось на кшталт слуги. Жінка була висока, ще молода, доволі гарна брюнетка.

Імператор міцно схопив її за руку і потяг геть, промовляючи гнівним голосом слова, які ми не могли розрізнити. Вони пішли стежкою, якою ми прийшли сюди і яка вела до кордону. Слуга кинувся бігом до лісу, щоб їх випередити.

— Ця пригода справді дивна, — сказав, посміхаючись, батько. — Якого дідька Вільгельм II так ризикує? Та ще й серед білого дня! Може, ця каплиця є цікавою з художньої точки зору? Ходімо, Полю, побачимо.

Ми увійшли. Лише трохи денного світла проникало крізь чорний від пилу і павутиння вітраж. Але цього слабенького денного світла було достатньо, щоб ми побачили приземкуваті стовпи та голі стіни, — коротко кажучи, там, здавалося, не було нічого, що заслуговувало на

честь імператорського візиту, про що й свідчив вираз обличчя мого батька, який додав:

— Либонь, Вільгельм II приїхав поглянути на цю каплицю інкогніто, як турист, задля пригоди, і він тепер дуже роздратований, що ми застали його зненацька. Можливо, жінка, яка його супроводжує, запевнила, що немає жодного ризику. Тому він так розлютився і вичитував їй.

— Знаєте, Елізабет, чи не дивно, що всі ці маленькі факти, які насправді не мають жодного значення, були відносно важливими для дитини мого віку, і я чітко їх запам'ятав, тоді як стільки інших, істотніших речей, не закарбувалися в моїй пам'яті? Проте я розповідаю вам те, що було, оскільки бачив це на власні очі й чув на власні вуха. І зараз, коли це кажу, я все ще так виразно бачу той момент: коли ми виходили з каплиці, супутниця імператора повернулася і поспішними кроками перетнула галявину. Я почув, як вона каже моєму батькові:

— Чи можу попросити вас про послугу, мес'є?

Вона засапалась. Імовірно, їй довелося бігти. І відразу ж, не чекаючи відповіді, вона додала: «Особа, яку ви зустріли, хотіла б побалакати з вами».

Незнайомка дуже добре розмовляла французькою, без анінайменшого акценту.

Мій батько вагався. Але це вагання, здається, обурило жінку, ніби вона сприйняла його нерішучість, як немислиму образу щодо персони, котра її прислала. Вона заявила різким тоном:

— Вважаю, що ви не маєте наміру відмовитися!

— А чому б і ні? — відповів мій батько, і я відчув нетерпіння в його голосі. — Я не потерплю жодних наказів.

— Це не наказ, — сказала вона, ледь стримуючи себе, — це побажання.

— Гаразд, я погоджуюся на розмову. Пекажіть цій персоні, що я до її послуг і чекатиму її тут.

Дама навіть обурилася:

— Але ж ні, ні, це ви маєте...

— Мабуть, це мене й непокоїть, — голосно вигукнув батько, — і без сумніву, коли я перетну кордон, на мене чекатимуть! На жаль, мадам,

це крок, на який я не піду. Ви можете переказати цьому чоловікові, що якщо він боїться необережності з мого боку щодо вашої зустрічі, то може бути абсолютно спокійним. Нумо, Полю, нам потрібно йти.

Він зняв капелюха і вклонився незнайомій жінці. Але вона перегородила йому дорогу.

— Ні, ні, ви маєте мене послухати. Ви пообіцяли бути обережним, і вважаєте, що цього достатньо? Ні, ми повинні завершити це так чи інакше, і ви маєте визнати...

Решту її слів я не розчув. Вона стояла перед моїм батьком розпашіла і ворожа. Гарні риси її обличчя набули такого лютого виразу, що це змусило мене злякатися. Ах! Як я цього не передбачив відразу?.. Але я був таким юним! А те, що трапилося потім, сталося так блискавично!.. Підійшовши до мого батька, вона змусила його, так би мовити, відступити у кут, аж до підніжжя великого дерева, праворуч від каплиці. Вони обоє спілкувалися на підвищених тонах. Раптово жінка зробила загрозливий жест. Батько розсміявся у відповідь. І відразу ж різко блимнуло лезо ножа — я раптом побачив його світло посеред сутінків — і вона вдарила його просто в груди, двічі... двічі, так, просто в груди. Батько впав.

Поль Дельроз зупинився, увесь блідий — так на нього вплинули спогади про цей злочин.

— Ох! — затинаючись, промовила Елізабет, — вашого батька вбили... Мій бідний Полю, мій бідний друже...

Вона продовжила, важко хекаючи від жаху:

— А що з вами сталося, Полю? Ви заволали?..

— Я залементував, я кинувся до нього, але безжальна рука схопила мене. Це був той чоловік, слуга, який вибіг із лісу і схопив мене. Я бачив, як він підняв ніж над моєю головою. Я відчув жахливий удар у плече. Тоді впав і я.

¹ Лізерон — річка, що протікає територією сучасного французького департаменту Шер, притока річки Вовіз.

² Вобан, Себастьєн ле Претр — найвизначніший французький військовий інженер XVIII століття, маршал Франції, відзначився мистецтвом будувати неприступні фортеці. Був також відомий як письменник і мемуарист.

³ 28 липня 1914 року розпочалася Перша світова війна.

⁴ Підрозділ легкої піхоти.

⁵ Придушення французами повстання прихильників незалежності В'єтнаму, яке відбулося під час франко-китайської війни 1884 року.

⁶ Війни 1883–1896 років між Францією та мадагаскарським королівством Імерина, що призвело до окупації французами Мадагаскару й утворення там колонії.

⁷ Місця, де відбувалися бої часів франко-пруської війни 1870–1871 років.

⁸ Гірський масив у Німеччині, у сучасній землі Баден-Вюртемберг.

Розділ другий.

Зачинена кімната

Ландо чекало на Елізабет і Поля трохи на відстані. Вони вибралися на плато та присіли на узбіччі дороги. Долина Лізерон відкривалася перед ними мальовничими м'якими та зеленими обрисами, і посеред неї бігла маленька звивиста річечка, а дві білі дороги тягнулися вздовж потоку та повторювали усі його закрути. Залитий вечірнім сонцем Корвінії, який був розташований майже на сто метрів нижче, залишився позаду. А попереду, ще через льє, виднілися башти Орнекена та руїни старого донжону.

Молода жінка довго мовчала, налякана розповіддю Поля. Нарешті вона промовила:

— Ох! Полю, це все так жахливо. Ви дуже постраждали?

— Я більше нічого не пам'ятаю з того моменту, зовсім нічого, до того дня, коли отямився у незнайомій мені кімнаті, де за мною доглядали стара кузина мого батька і якась черниця. Це була найпристойніша кімната у корчмі, розташований між Бельфором⁹ і кордоном. Виявилось, що дванадцять днів тому вночі хтось підкинув до корчми два закривавлених тіла. На світанку корчмар помітив, що одне з цих тіл вже повністю застигло. Це було тіло мого бідного батька. А я все ще дихав, хоча й був без тями!

Моє одужання було дуже тривалим і переривалося рецидивами та нападами лихоманки, під час якої мене переслідувало марення, що я хочу втекти і врятуватись. Стара кузина батька — єдина родичка, яка у мене залишилася — виявляла до мене гідні захоплення відданість і піклування. Через два місяці вона забрала мене до себе додому, тільки-но я зцілювався від свого поранення, але я був так глибоко вражений смертю батька та жахливими обставинами, за яких це сталося, що на повне одужання та відновлення мені знадобилося кілька років. А щодо самої трагедії...

— То що там? — запитала Елізабет, обійнявши чоловіка за шию, ніби пристрасно намагаючись захистити його.

— Ну, що сказати, — відповів Поль, — нікому так і не вдалося розкрити цю таємницю. Хоча слідство вели з великою старанністю

і прискіпливістю, а слідчі намагалися хоча б перевірити інформацію, яку вони могли б використати, — тобто ту, що походила лише від мене. Та усі їхні зусилля зазнали невдачі. Крім того, ця інформація була настільки непевною! Що я міг знати, окрім того, що сталося на галявині та перед каплицею? Де шукати цю галявину? Де знайти цю каплицю? В якому саме місці, в якій власне країні сталася ця трагедія?

— Але все ж таки ви з батьком здійснили подорож, щоб прийти саме до цього місця, і мені здається, що можна з'ясувати ваш маршрут, починаючи від самого від'їзду зі Страсбурга...

— Ех! Зрозумійте, що ніхто не мав наміру нехтувати цією можливістю, і що французьке правосуддя, не вдовольнившись роботою німецького, доклало усіх зусиль і вислало поліцію на місце. Але згодом, коли я досяг того віку, коли мій розум загострився, саме це здалося мені дуже дивним, оскільки не було знайдено жодних слідів нашого візиту до Страсбурга. Чуєте, жодних! Але якщо в чомусь я і був абсолютно впевнений, то це в тому, що ми добре їли та спали в Страсбурзі, принаймні два повних дні. Слідчий, який вів справу, дійшов висновку, що на мої дитячі спогади, спогади наляканої дитини, яку намагалися вбити, мабуть, не можна покладатися. Але я знав, що він помилявся. Я знав це, і досі знаю.

— Ну, і що тепер, Полю?

— Отже, тепер ніхто не завадить мені встановити зв'язок між повним знищенням незаперечних фактів, які легко перевірити чи реконструювати, таких, як перебування двох французів у Страсбурзі, як їхня подорож залізницею, як здача валіз у камеру схову, як оренда двох велосипедів у ельзаському містечку, я хочу сказати — зв'язок між усіма цими фактами та головною обставиною цієї справи: оскільки сам імператор був безпосередньо причетний до неї, так, підкреслюю, безпосередньо.

— Але цей зв'язок, Полю, мав спасти на гадку не тільки вам, але й слідчому...

— Природно. Але ні слідчий, ні будь-хто з поліціантів і чиновників, які брали від мене свідчення, не захотіли визнати факту, що німецький імператор був присутній в Ельзасі того дня.

— Але чому?

— Тому що німецькі газети повідомляли, що того самого дня і години він перебував у Франкфурті.

— У Франкфурті?

— Чорт забирай, якщо імператор накаже заявити про те, що він був присутній ось там, то так і буде, а якщо не хоче, щоб хтось знав про його присутність в іншому місці, то теж так і буде. В будь-якому випадку, мене знову звинуватили в тому, що я помиляюся, а слідство зіштовхнулося зі стількома перешкодами, нісенітницями, брехнею та фальшивими алібі, що це лишень продемонструвало мені одне: за цим усім стоять безкінечні та всемогутні можливості безмежної влади. Це єдине допустиме пояснення того, що сталося. Ось зважте, чи можуть двоє французів оселитися у готелі у Страсбурзі без зазначення їхніх імен у книзі запису гостей? Однак, може, тому, що цю книгу вилучили, або ж вирвали відповідну сторінку, наші імена ніде й не були зазначені. Отже, жодних доказів, жодних підказок. Власники й обслуга готелів і ресторанів, вокзальні касири, працівники залізниці, службовці фірми з прокату велосипедів, усі вони або були співучасниками злочину, або отримали вказівку мовчати, і ніхто з них не намілювався не послухатися.

— Але ж потім, Полю, ви й самі могли намагатися шукати докази?

— Я так і робив, я шукав! З того часу, як став дорослішим, я вже чотири рази перетинав кордон від Швейцарії до Люксембургу, від Бельфора до Лонгві, опитуючи людей і досліджуючи пейзажі! Скільки годин я витратив на те, щоб наполегливо докопатися до самих глибин власних мізків, аби витягти з них крихітний спогад, який би дав мені хоч промінчик світла. Але нічого не сталося. У цій темряві вже не було нового світла. Лише три обриси виринули крізь товщу туману минулого. Обриси місць і речей, які були свідками злочину: дерева на галявині, стара каплиця, стежка, що пролягала посеред лісу. Обличчя імператора. І образ... образ жінки, тієї вбивці.

Поль заговорив ледь чутно. Біль і ненависть спотворили риси його обличчя.

— О! Ця жінка! Якби я прожив хоч сто років, вона все одно стояла б перед моїм внутрішнім поглядом, і я досі бачу цю сцену так, що кожна подробиця у ній яскраво освітлена. Форма її рота, вираз очей, колір волосся, особливості її ходи, ритм її жестів, обриси її постаті — все це

досі живе в мені не як видіння, котре викликаю, коли схочу, а як дещо, що є невід'ємною частиною самого мого буття. Мені здається, що коли я марив, усі таємничі сили мого розуму працювали над тим, аби закарбувати в мені ці страшні спогади. Нині я вже позбавлений болісної одержимості минулих років — залишилося лише страждання, що охоплює мене у певний час, коли настає вечір, особливо коли залишаюся на самоті. Мого батька вбили, а жінка, яка його вбила, досі жива і насолоджується безкарністю, щаслива, заможна, шанована, вона продовжує свою роботу ненависті та руйнування.

— Ви впізнали б її, Полю?

— чи впізнав би я її? Я впізнав би її серед тисяч інших жінок. Навіть якщо вона зміниться з часом, я все одно відшукаю під зморшками літньої жінки те саме обличчя молодиці, яка одного вересневого дня вбила мого батька. Як би я міг не впізнати її? Мою увагу також привернув колір її сукні! Хіба це не дивовижно? Сіре плаття з чорною мереживною хустиною на плечах, а на ліфі, ніби брошка, сяяла важка каменя в обрамленні золотого змія, очі якого були зроблені з рубіну. Як бачите, Елізабет, я не забув того, про що забути неможливо.

Він замовк. Елізабет плакала. Як і чоловіка, страшне минуле огорнуло її жахом і гіркотою. Поль пригорнув жінку до себе й поцілував у чоло.

Вона сказала йому:

— Не забувайте цього, Полю. Злочин буде покараний, бо так має бути. Але нехай ваше життя не буде вічним в'язнем цих ненависних спогадів. Зараз нас лише двоє, і ми любимо одне одного. Треба дивитися у майбутнє.

Замок Орнекен був гарною і простою спорудою XVI століття, з чотирма башточками, увінчаними сигнатурками¹⁰, з високими вікнами із зубчастими пінаклями¹¹ та витонченою балюстрадою, яка оточувала увесь другий поверх.

Гарно підстрижені зелені газони обрамляли прямокутник головного двору еспланади, а праворуч і ліворуч були поля, ліси та фруктові сади. З одного боку моріжки завершувалися великою терасою, з якої відкривався краєвид на долину Лізерон, а трохи осторонь виднілися руїни величного квадратного донжону замку.

Все навколо виглядало чудово. Оточений хуторами та полями маєток був доглянутим, і господарство у ньому, здавалося, велося добре та старанно. Він був одним із найбільших у департаменті ¹².

Сімнадцять років тому, після смерті останнього барона д'Орнекена, маєток був виставлений на продаж, і граф д'Андевілль, батько Елізабет, купив його за бажанням своєї дружини. Він уже був одружений протягом п'яти років, і, звільнившись зі служби в чині кавалерійського офіцера, присвятив життя коханій: якраз подорожував з нею, коли випадково вони відвідали Орнекен саме в той момент, коли про продаж замку оголосили у місцевих газетах. Тоді це і сталося. Герміна д'Андевілль була в захваті. Граф, який шукав маєток, управління яким зайняло б його вільний час, удався до послуг юриста.

Колишній власник залишив свій замок у дуже занедбаному стані, тож графу довелося протягом наступної після купівлі зими керувати з Парижа реставраційними роботами. Він хотів, аби житло було зручнішим, і, бажаючи, щоб воно стало ще й гарним, посилав туди різноманітні дрібнички, гобелени, предмети мистецтва, картини видатних майстрів, які прикрашали його будинок у Парижі.

Лише в серпні родина змогла оселитися в замку. Вони провели там кілька чудових тижнів разом із дорогою їм чотирирічною донькою Елізабет і сином Бернардом — достатньо великим немовлям, якого нещодавно народила графиня.

Повністю віддана дітям, Герміна д'Андевілль ніколи не виходила за межі парку. Граф стежив за роботами на фермах та їздив на полювання у товаристві управителя Жерома.

Та наприкінці жовтня графиня застудилася, і хвороба, яка її вразила, мала вельми серйозні наслідки. Тоді граф д'Андевілль вирішив відвезти її, а також дітей, на південь. Але через два тижні хвороба загострилася, а ще через три дні графині не стало.

Граф упав у страшну депресію, відчувши, що його життя віднині закінчилося і після того, що сталося, він не відчуватиме ані радості, чи навіть якогось полегшення. Він жив, але навіть не заради власних дітей, а для того, щоб плекати у собі культ померлої та увічнювати пам'ять коханої. Це стало єдиною причиною його існування.

Граф не міг примусити себе повернутися до замку Орнекен, де зазнав безмежного щастя. З іншого боку, він навіть не допускав думки, що

туди можуть вселитися чужі люди. Тоді граф дав наказ Жерому зачинити двері та віконниці, а кімнату та будуар графині перегородити таким чином, щоб туди ніхто ніколи не заходив. Жерому також доручили місію здавати землі в оренду фермерам та отримувати орендну плату.

Та цього розриву з минулим для графа було недостатньо. Дивна річ, але чоловік, який існував лише для того, щоб берегти пам'ять про свою дружину, не міг витримати нічого, що нагадувало йому про неї, — усі її звичні речі, усе, що її оточувало, навіть місця та краєвиди були тортурами для нього, і навіть їхні діти викликали у графа почуття неспокою, якого не міг подолати. У провінції, в Шомоні¹³, жила старша й овдовіла сестра графа. Він довірив їй доньку Елізабет і сина Бернарда, а сам вирушив у мандри.

Елізабет провела дитинство з тіткою Аліною, — людиною, яка була уособленням обов'язку та самопожертви. Дівчинка зростала в атмосфері ніжного піклування, вимогливості та старанності, а її душевні якості формувалися водночас із вишколом розуму та характеру. Вона отримала прекрасну освіту й дуже суворе моральне виховання.

У свої двадцять років Елізабет була високою молодою юнкою, рішучою та безстрашною. Її обличчя зазвичай мало трохи меланхолійний вираз, але наївна та дуже щира усмішка інколи освітлювала його ніби внутрішнім сяйвом. Це було одне з тих облич, на яких наперед написані усі випробування й радості, що здатна приготувати людині доля. Завжди вологі очі, здавалося, були постійно зворушені від усього, що вона бачила. Біляве волосся з кучерями надавало їй обличчю радісної легкості.

Граф д'Андевіль, який у перервах між подорожами щоразу навідував її, теж трохи підпав під чари своєї доньки. Дві зими поспіль він забирав її до Іспанії та Італії. Ось так у Римі вона познайомилася з Полем Дельрозом, якого згодом зустріла в Неаполі, а потім у Сиракузах. Тривала спільна мандрівка по Сицилії поєднала молодих людей так міцно, що силу цього зв'язку вони зрозуміли лише у мить розставання.

Як і Елізабет, Поль виховувався в провінції і, як і вона, жив разом із родичкою — відданою жінкою, котра своєю турботою та ніжністю

намагалася змусити його забути трагедію дитинства. І якщо він нічого не зміг забути, то їй принаймні вдалося продовжити справу батька і виростити Поля чесним юнаком, працьовитим, освіченим, культурним і різнобічно розвиненим, який любить діяти та цікавиться життям. Він закінчив Центральну школу¹⁴, потім пройшов військову службу. Після відставки молодик провів два роки в Німеччині, вивчаючи на місці певні промислові та механічні процеси, якими страшенно захоплювався.

Поль був високим юнаком гарної статури, зі зачесаним назад чорним волоссям, трохи сухорлявим обличчям, вольовим підборіддям, і загалом справляв враження втіленої сили й енергії.

Зустріч із Елізабет відкрила перед ним цілий світ почуттів і емоцій, які він доти зневажав. Це було для нього, як і для молодого дівчини, якимось сп'янінням, змішаним із подивом. Кохання відкрило в них нові, вільні, світлі сторони душі, наповнило їх свободою та радістю буття, що для молодих людей, вихованих за суворими нормами стриманості, було незвичним. Як тільки Поль повернувся до Франції, то попросив руки дівчини, і граф дав згоду.

У контракті, укладеному за три дні до весілля, граф д'Андевілль оголосив, що до посагу Елізабет він додав замок Орнекен. Молодята вирішили поїхати й оселитися там, розраховуючи, що Поль віднайде у промислових районах цього регіону підприємство, яке би міг придбати та керувати ним.

У четвер 30 липня вони побралися в Шомоні. Це була дуже приватна церемонія, бо тоді вже багато базікали про майбутню війну, хоча граф д'Андевілль, на підставі інформації, якій дуже довіряв, стверджував, що про такий розвиток подій не може бути й мови.

Під час весільної учти, де зібралися члени родини, Поль познайомився з Бернардом д'Андевіллем, братом Елізабет, школярем, якому ледь виповнилося сімнадцять років. У нього саме розпочалися вакації, і він тішив молодят щирим ентузіазмом і відвертістю. Вони домовилися, що за кілька днів Бернард приїде до них в Орнекен.

Нарешті о першій годині дня Елізабет і Поль виїхали з Шомона потягом. Тримаячись за руки, вони попрямували до замку, де мали пройти перші роки їхнього спільного життя, а можливо, навіть усе їхнє

сповнене щастя і спокою майбутнє, що постає в уяві засліплених любов'ю закоханих.

Було пів на сьому, коли вони під'їхали до замку і зустріли на ґанку дружину Жерома, Розалі, файненьку пухкеньку матусю зі щоками в червоних прожилках і веселим поглядом. Перед вечерею молодята поспіхом прогулялися по саду, а потім пішли оглядати замок.

Елізабет не могла стримати почуттів. Хоча жодні спогади нібито її не хвилювали, усе ж таки вона, здавалося, знову повернулася думками до власної матері, яку так мало знала й обличчя якої не пам'ятала, але котра прожила тут останні щасливі дні. Їй здавалося, що цими стежками блукає тінь небіжчиці. Розкішні зелені моріжки пахли особливо, як у дитинстві. Листя дерев шелестіло на вітерці, шепочучи щось, що, як здавалося Елізабет, вона вже чула в цьому самому місці, в ту саму годину, коли поруч була її мати.

— Ви виглядаєте сумною, Елізабет, — зауважив Поль.

— Ні, мені не сумно, просто я занепокоєна. Відчуваю, ніби це моя мати вітає нас тут, у цьому притулку, де вона мріяла жити, і куди ми з'явилися з такою ж мрією. До того ж, мене трохи гнітить тривога. Мене переслідує відчуття, що я тут чужа, зловмисниця, котра заважає тиші та спокою. Ось подумайте: моя ненька так довго живе в цьому замку! Вона тут сама. Мій батько ніколи не хотів сюди приїжджати, і кажу собі, що, можливо, ми теж не мали права сюди приїжджати, — ми, з нашою байдужістю до всього, що не є нами обома.

Поль усміхнувся:

— Елізабет, дорога подруго, вас просто переслідує почуття незручності, яке людина зазвичай відчуває, коли прибуває наприкінці дня на нове місце.

— Я не знаю, — відповіла молода жінка. — Без сумніву, ви маєте рацію... Однак я не можу уникнути певного дискомфорту, а це так суперечить моїй натурі! Ви вірите у передчуття, Полю?

— Ні, а ви?

— Ну, і я теж не вірю, — сказала вона, сміючись і торкнулася його обличчя вустами.

Вони здивувалися, виявивши в салонах, спальнях та інших кімнатах замку атмосферу, що свідчила про те, нібито вони залишалися житловими. За розпорядженням графа усе меблювання й інтер'єр

зберігалися без змін, як у ті далекі часи, коли тут жила Герміна д'Андевілль. Різноманітні речі минулих років лежали на тих самих місцях, що й раніше: усілякі дрібнички, вишивка, мережива, мініатюри, чудові крісла XVIII століття, фламандські гобелени, решта меблів, зібраних колись графом для прикрашання житла, — все стояло на місці. Отже, молода пара раптово потрапила у чарівне й інтимне гніздечко, де колись вирувало життя.

Після вечері молодята знову вийшли до саду і ходили там мовчки, тримаючи одне одного за руку. З тераси було видно долину, де згущалися сутінки; пільму пронизувало лише декілька вогників. Старий донжон вишкірився своїми ще міцними руїнами у бліде небо, де й досі заплуталося трохи денного світла.

— Полю, — промовила Елізабет тихим голосом, — а ви помітили, що коли ми оглядали замок, одні двері були замкнені на велику колодку?

— Ті, що посеред великого коридору, — сказав Поль, — і дуже близько до вашої кімнати, чи не так?

— Так. Це був будуар¹⁵ моєї бідної мами. Батько вимагав, щоб його зачинили, а також кімнату, яка з нею сполучається, і тоді Жером замкнув це все на колодку та відіслав батькові ключ. Тож відтоді ніхто туди не заходив. Усе залишилося таким, яким було колись. Все, що служило моїй матері, її незавершені роботи, її улюблені книжки. І на стіні, навпроти, між двома вікнами, які завжди зачинені, висить її портрет, який батько замовив роком раніше у знаного художника, що був його товаришем, — портрет моєї матері у повний зріст, який, як мені казали, ідеально відображає риси її зовнішності. Поруч стоїть лавиця для промовляння молитов. Сьогодні вранці батько дав мені ключа від цього будуару, і я пообіцяла йому стати на коліна на ту лавицю й помолитися перед цим портретом.

— Тож ходімо, Елізабет.

Коли вони піднімалися нагору сходами, що вели на другий поверх, рука молодиці тремтіла в долоні чоловіка. Скрізь по всій довжині коридору палали лампи. Вони зупинилися перед широкими й високими дверима, зробленими у товстій стіні й увінчаними трюмо¹⁶ з позолоченими барельєфами.

— Відчинімо двері, Полю, — сказала Елізабет, і її голос затремтів.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ